

Književne novice

Vseučiliški zbornik. Sestavila Janko Polec in Bogumil Senekovič. V Ljubljani 1902. Založil L. Schwenter. Natisnil A. Slatnar v Kamniku. 436 str. — Bila je srečna misel, sestaviti zgodovino ljubljanskega vseučilišča, kajti nekako tako vseučilišče je že obstajalo v Ljubljani, pa nam ga je bil prijazen Dunaj vzela. Sedaj, ko je vprašanje o reaktiviranju in definitivni ustanovitvi modernega vseučilišča v Ljubljani v aktualnem stanju, je bilo jako umestno, zbrati ves historični material, kar se tiče tega vprašanja. Gospoda Polec in Senekovič sta sestavila z največje pohvale vredno marljivostjo in vnemo najprej vse zgodovinske podatke o razvoju ljubljanskega vseučiliškega vprašanja in potem sta zbrala najnovejšo kroniko o agitaciji za naše vseučilišče, to je znamenite dogodke iz začetka novembra meseca lanskega leta pa do zadnjih dni, ko je stalo na naši strani slovanstvo cele monarhije. Te manifestacije so zabeležene v raznih časopisih, zato sta ponatisnila gospoda P. in S. tudi nekaj člankov iz raznih časopisov. Znamenita ta knjiga je verno zrcalo našega truda in navora za višjo šolo. Časnikarjem, zbranim o binokostih na shodu v Ljubljani, bi se ne bila mogla dati za spomin primernejša knjiga, nego je ta vseučiliški zbornik. Slovanski časnikarji naj bi nikdar ne izgubili izpred oči našega vseučilišča, a slovenski državni poslanci naj bi ga imeli za »hodizmano« ter ga študirali in študirali! Zares, prevažna aktualna zgodovinska knjiga je ta vseučiliški zbornik!

A. A.

»Slovenska Šolska Matica«. O pouku slovenskega jezika. Njega dosedanje smeri in bodoča naloga. Spisal dr. F. Ilešič, c. kr. profesor. Na svetlo dala »Slovenska Šolska Matica« v Ljubljani. Natisnil A. Slatnar v Kamniku. 1902. 8°. 120 strani.

Neumorni pisatelj je podal v tej knjigi zopet nov plod svoje učenosti in neutrudne marljivosti, ki bode zaradi kulturnozgodovinske vsebine, še več pa zaradi nenavadnega stališča, s katerega priporoča nauku slovenskega jezika nove smeri, zanimala ne samo slovensko učiteljstvo, nego tudi širše občinstvo slovensko in slovansko. Pisec je v tej knjigi takorekoč ledino oral, čeprav so o tej stvari že drugi — a seveda v različni smeri pisali.

V uvodu obžaluje polovičarstvo naše narodne izobrazbe, ki je utemeljena v nedostatku slovenskih srednjih šol in ki nam brani izobraziti se v zgovornosti, katero imenuje Komenský »pravi izraz vseh znanosti in višek človeške popolnosti«. Vzrok temu polovičarstvu pa je tudi nemško-latinska kultura, ki je v cerkvi in šoli povsem zapostavljala slovenski jezik.

V I. poglavju navaja in opisuje pisec temeljito vsa učila za branje in pisanje počeni s Trubarjevim abecedarjem in Bohoričevim Elementarom pa do knjig, ki rabijo dandanes v šoli. Opisujejo se vse faze tega nauka, ki je imel v protestantovski dobi namen, naučiti branje, v poznejših dobah do Slomška pa ubijati nemščino naši deci v glavo. Kaže, kako je vladal v šolskih knjigah provincijalizem v jeziku in vsebini, dokler ni napočila l. 1869. nova doba, v kateri vlada bolj stvar in misel nego oblika in se polaga večja važnost na analizo, nego na sintezo.

Drugo poglavje govori o berivu ljudskih in srednjih šol ter uči, kako je prvotno izključno versko berivo bilo zamenjano z moralno-vzgojnim, z nauki iz praktičnega življenja, pozneje z nazornim naukom; tuje gradivo se je polagoma nadomestilo z domačim; slednjič se je naglasila notranja koncentracija ali harmonija duševnih sil s čuvstvom v središču. Realije so zaodete v lupino povesti in pesmi. V novejši dobi je vodilo stvar; s tem dobiva morala krepko podlago ter je s stvarnostjo zlita v enoto. Novim berilom, ki jih izdasta rav. Schreiner in dež. šolski nadzornik Hubad, pa bode »svet v poeziji« in »poezija sveta« poleg morale glavno vodilo. Pisec priporoča, da naj se poleg domačega slovstva v novih berilih jemlje ozir tudi na cvetje s polj drugih slovanskih literatur.

Takisto opozarja pisec tudi na različne pojave v srednješolskem berivu. Bleiweisove čitanke so imele pičlo odmerjeno pesniško gradivo, v prozi prevladuje poučnost, mnogo prevodov iz nemščine. Ta berila so zrcalo »Kmetijskih in rokodelskih novic«. Miklošičeva berila imajo še manj poezije, ali več prevodov iz slovanščine nego iz nemščine. Macunovo »Cvetje« je prva poetiška antologija slovenska, v kateri ima svoj del tudi hrvaško-srbska poezija. V Janežičevih »Cvetnikih« ima poezija prednost pred poučnostjo, slovanščina je dosti zastopana poleg slovenščine. Macun in Janežič sta učenca ilirizma in estetiška duhova. Sketove čitanke so odsev delovanja g. dvornega svetnika dra. Kreka. Preveč je v njih narodne epike. Nove čitanke naj se ozirajo bolj na umetno poezijo in naj uvažajo druge slovanske literature.

V tretjem poglavju nam kaže, da naj bo literarna zgodovina vir, iz katerega se zajema ono, kar je v zvezi z modernim življenjem, ne pa stara šara brez literarne cene. Vsa slovenska književnost od Trubarja do Vodnika se malo prilega šoli; ona je zanimiva le za jezikoslovca, iz nje ne more človek črpati estetiškega ali znanstvenega uživanja. Živa istina je, da so sedanje ure slovenskega nauka dijakom neznosne in da se pri tem nauku o ostalem slovanskem svetu nič ne govori. Pač prav ima pisec, ko pravi: »Ne opazujmo slovstva z Golovca, odkoder vidimo seveda vse pritlikavce; stopimo na visoko Tatro!!« Izborna je opazka, da se smatrajo bibliografski podatki o vsakem šušmarju, ki je spisal nekaj pridig in katekizmov, imenitni, namesto da bi se ozirali na pisatelje zadnjih 30 let, ki so kvantitativno in kvalitativno v tej razmerno kratki dobi več in boljših stvari spisali nego prejšnji pisatelji v 300 letih.

V četrtem poglavju pisatelj priporoča, da se iz ljudske šole izpahne nepotrebno mučenje z naglaski. Opisuje nam različne smeri slovniškega pouka. Škodljivo je postopanje onih, ki hočejo književni jezik izenačiti z narečjem. Seveda je treba vaditi oblike in ne samo v šoli, nego tudi doma, žal, da mnogi izobraženci in celo učitelji govoré še vedno in tudi v šoli takšen jezik, kakršnega so prinesli s seboj iz gorske vasi!

R. Perušek.

(Konec prihodnjič.)

Venec slovanskih povesti. V. knjiga. Tiskala in založila »Goriška tiskarna«, A. Gabršček, 1902. V tem zvezku »Slovanske knjižnice« so zastopani sledeči pisatelji in pisateljice: Henrik Sienkiewicz (*Lux in tenebris luce*), N. Luhmanova (*Moč ljubezni*), Ljudmila Podjavorinska (*Že zopet!*), Nikolaj Ježov (*Glasovi iz groba*), O. V. Demetra (*Noč v gozdu*), A. Marlinskij-Bestužev (*Izdajalec*), Vladimir Korolenko (*Gozd šumi*) in Lev Nikolajevič Tolstoj (*Dva huzarja*).

Vse povestice, ki se nahajajo v tej knjigi, so vredne, da se seznanimo naše občinstvo z njimi, vse so nov dokaz za to, kako bogato je slovansko pripovedno slovstvo. Čital sem nekdanj v nekem nemškem časopisu, da je vsak Slovan rojen pripovedovalec, in menda je res tako. Zlasti o Rusih in Poljakih se sme to trditi v obili meri. Sploh bi se morali mi Slovenci s slovstvom drugih Slovanov še vse intenzivneje seznanjati, nego smo se dosedaj! Najprej naj nas zanimljejo Slovani, potem šele Francozi, Italijani in Nemci! Nekaj posebnega imajo vsi slovanski umetniški proizvodi za nas, ki čutimo slovansko! Poleg tiste občečloveške poteze, ki je vzrok, da so se slovanski pripovedniki primilili tudi tujim narodom, zasledimo mi v njih umotvorih še nekaj drugega, nekaj, kar nam jih dela pred vsem prikupne, drage in umljive, to je tisti topli utrip pristnega slovanskega srca . . . tisto razodetje slovanske duše — nekaj, kar se nam v njih tako znano zdi . . . nekaj, po čemer se nam včasih tako čudno zatoži . . . po čemer nam včasih tako čudno koprni srce . . . nekaj, kar vzbuja v naših prsih tisočeren odmev . . .

Ni prostora za to, da bi se spuščal v oceno vsake posamezne piесе, ki jih obsega knjiga, o kateri je govor, a kar sem rekel ravnokar o delih slovanskih umetnikov sploh, velja bolj ali manj o vseh gori naštetih povestih, kajti iz vsake zveni nekaj, kar budi assonanco v naših srcih, kar spominja na sorodnost našega mišljenja in čuvstvovanja z mišljenjem in čuvstvom slovanskih naših bratov. Že zaradi tega se ne bo nihče kesal, da jih je čital.

G. A. Gabršček je zadostil živi potrebi, ko se je odločil izdajati »Slovansko knjižnico«. Naši leposlovni listi, ki izhajajo tako redko in v tako omejenem obsegu, imajo po mojih mislih premalo prostora, da bi mogli prinašati pogosto prevode, in zato je Gabrščekovo podjetje tem večjega pomena. Naj bi naše občinstvo uvidelo to ter s pridnim naročanjem knjig omogočilo, da dobimo na leto vsaj po dve taki knjigi, kakoršna je ta, ki jo priporočamo zdaj v kupovanje.

Dr. Fr. Zbašnik.

Novi akordi. 6. številka. Maj. — S to številko je sklenjen I. letnik »Novih akordov«. Založništvo obeta, da hoče nadaljevati podjetje v nadi, da se razširi krog naročnikov. Ta želja naj se izpolni, saj je izdavanje »Novih akordov« priporočanja vredno, pohvaliti je bilo vsako dosedanjih številok. Koliko dobrega blaga hrani ravnokar dokončani I. letnik »Novih akordov«, kaže dejstvo, da si je sestavila »Glasbena Matica« pevski spored za svoj tretji letošnji koncert skoro izključno iz skladb, izšlih v »Novih akordih«; bralo se je na sporedu šest takih novitet.

Zadnja številka I. letnika podaja 3 skladbe za klavir, Jos. Ipavca krepko »Triglavska koračnica« na geslo Triglavanov, dr. Gojmira Kreka salonsko »Polko française« ter istega skladatelja mično »bagatelo«. S temi kosi je na-